

Gubacsok a Székelyföldről.

(Második közlemény.)

Gubacsoknak nevezzük azokat az elváltozásokat, melyeket apró állatok és gombák idéznek elő a növény testében. Az elváltozások létrehozásában maga a növény is részt vesz, amennyiben a megtámadott helyen élénk sejt-képződés indul meg, ami végül is új szöveteknek és szerveknek ad létet. A sejtburjánzás eredménye az a sokféle rendellenes elváltozás és alakulás, amit gubacsnak szoktunk nevezni. Az elváltozás többnyire daganatok, levél-fodrosodás, rendellenes szőrösödés, virágok elzöldülése és eltorzulása, ágak megrövidülése és elburjánzása alakjában jelentkezik. Az elváltozások rendszerint feltűnőek. Hernyórágás és hasonló sérülések nem gubacsok, mert ezekben az esetekben a megtámadott növény nem viselkedik cselekvőleg: nem indít meg sejt-képződést és új szöveteknek, szerveknek sem ad életet. A gubacsok igen sok esetben csodálatos szerkezetet nyernek. Belsejünkben gyakran erős fallal ellátott tokocska képződik, melyben az álca nyugodtan fejlődhet. Sok növény még külön kijáratról, fedéllel bíró nyílásról gondoskodik, hogy a kifejlődött rovar kényelmesen távozhasson. A növény akkor, amikor gubacsokat alkot, védelmébe veszi megtámadóját, annak otthont és táplálékot ad. Mindezt azonban nem végzi teljesen önzetlenül. Azzal, hogy a betolakodott állatka vagy gomba körül új szöveteket létesít, bizonyára gátat akar állítani a betolakodó elé. Helyhez rögzíti és nem engedi, hogy tovább menjen. Orvosi kifejezéssel azt mondhatjuk, hogy a bajt lokalizálja.

Bizonyára mindenki ismeri a tölgyek golyósalakú gubacsait, melyeket régen a tölgy egyik fajta gyümölcsének tekintettek. Most már tudjuk, hogy ezeket egy apró gubacsdarázs okozza akkor, amikor petéjét elhelyezi a tölgy levelébe. A levél megszúrása és a pete elhelyezése szolgáltatja azt az ingert, amely a növényt a szúrás helyén gubacsképzésre indítja. Ha a gubacsot felvágjuk, belsejében meg is találjuk a petéből fejlődő álcát, mely, ha már szárnyat kapott, a gubacsból kirepül.

A gombától okozott gubacsra példa gyanánt említhetem a törökbúza kisebb-nagyobb, olykor ökölnél is nagyobb daganatait, melyeket egy üszög-gomba idéz elő. Ebben a daganatban érnek meg az üszög szaporító sejtjei, spórái, mégpedig hihetetlen nagy mennyiségben.

A gubacsoknak száma több százra rug. A Székelyföldről eddig csak az a 13 gubacs volt ismeretes, amelyet a Székely Nemzeti Múzeum jubileumi Emlékkönyvében, 1929-ben, közöltem (Első közlemény). Azoknak nagyrészét Bányai János gyűjtötte.

Folytatásul közlöm az alább felsoroltakat, melyeket szintén Bányai Jánosnak köszönhetünk.

A gubacsokat a gazdanövények betűrendjében sorolom fel.

Acer campestre, a mezei juhar levelén: *Eriophyes macrochelus* NAL. var. *megalonyx* NAL. — Előpatak-Válcele.

Acer campestre, a mezei juhar levelén: *Eriophyes macrorrhynchus* NAL. — Előpatak-Válcele.

Athyrium filix femina, erdei haraszt fajta lombjának csúcsát lekunkorítja: *Anthomyia signata* BRSCHE. — Nagy Sándor tető 1500 m. 1936. VII. 23.

Carpinus betulus, a gyertyánfa levelén: *Eriophyes macrotrichus* NAL. — Előpatak-Válcele.

Cerastium caespitosum, madárhuron: *Trioza cerastii* H. LÖW. — Hargitaligeti láp. Lövéte, Udvarhely m. 1926. VII. 20.

Juncus lamprocarpus, egy szittyófélén: *Livia juncorum* LATR. — Hargitaligeti láp — Lövéte, Udvarhely m. 1926. VII. 20.

Juniperus communis, a közönséges boróka ágvégén: *Oligotrophus Panteli* KIEFF. — Csíkszereda mellett a sutai sí-ugrósáncnál és a kadicfalvi-Cádişeni Rez tetőn (Udvarhely m.).

Populus tremula, a rezgőnyárfa levelén: *Phyllocoptes populi* NAL. — Csíkszenttamás-Tomeşti és Előpatak-Válcele.

Populus tremula levelén: *Eriophyes diversipunctatus* NAL. — Előpatak-Válcele.

Prunus padus, a zelnice meggy levelén: *Eriophyes padi*. — Székelykeresztur-I. G. Duca.

Salix purpurea, a vörös fűz hajtásain: *Rhabdophaga rosaria* (H. LÖW) TROTT — Székelykeresztur-I. G. Duca.

Tilia platyphyllos, a nagylevelű hárs levelén: *Eriophyes tiliae* (PAG.) NAL. var. *liosoma* NAL. — Előpatak-Válcele.

Tilia tomentosa, az ezüstlevelű hárs levelén: *Eriophyes tiliae* var. *liosoma* NAL. — Székelykeresztur-I. G. Duca.

Ulmus glabra, a mezei szilfa levelén: *Tetraneura ulmi* (DE GEER) HARTIG. — Székelykeresztur-I. G. Duca.

Viburnum lantana, az ostormén bangita levelén: *Eriophyes viburni* NAL. — Székelyudvarhely-Odorhei.

Gallen aus dem Szeklerlande.

Aus dem Szeklerland waren bisher 13 Gallen bekannt, welche ich im Jahre 1929 im Jubiläumsgedenkbuche des Szekler Nationalmuseums veröffentlicht habe.

Als Fortsetzung teile ich bei dieser Gelegenheit die von J. BÁNYAI gesammelten neueren Daten mit, welche ich in alphabetischer Reihenfolge der Wirtspflanzen hier anführe.

Dr. Moesz Gusztáv.